Bogyor Izabella

Agrárinnovációs kísérletek a családi gazdaságban. Esetelemzések

Vezetnek-e utak a hagyományos, családi léptékű, kézi munkaerőre és igavonó állatokra alapozó, önellátó gazdálkodástól a mai igényeknek megfelelő, versenyképes családi gazdaság fele? Ha igen, kik számára járható ez az út? Mit kell változtatni és milyen mértékben? Melyek a váltás feltételei és első lépései? Milyenek az esélyek és melyek a veszélyek? Az alábbi három helyzetvázlat egyazon településen készült, interjúk és személyes megfigyelések alapján. Ezek az esetek a váltás, az elmozdulás, a családi léptékű „agrárinnováció" első lépéseit vázolják fel. Minden életút más, de a váltási kísérlet szerkezeti rendje sok esetben hasonló. A sok kérdés közül, amelyet egy-egy ilyen esettanulmány felszínre hoz a legfontosabb talán az, hogy a váltás jellegét, ritmusát, eredményességét vagy kudarcait mennyiben a szereplők személyes kvalitásai határozzák meg, és mennyiben azok a lokális feltételek és kulturális patternek, amelyek a small scale típusú társadalomban az egyén, a család működését meghatározzák.

1. Eset

(Szülők foglalkozása)

A megkérdezett 37 éves gazda szülei elsősorban gazdálkodással foglalkoztak. Emellett volt munkahelye mind a két félnek, de elsődlegesnek a gazdálkodás tekinthető, hiszen a megkérdezett említést tesz róla, hogy munkába is jártak a szülei, de „*az alatt es csak gazdálkodással foglalkoztak*". Eszerint a munkahelyet másodlagosnak tekinti, a fő foglalkozása a szülőknek a gazdálkodás volt, a munkahely kevesebb jelentőséggel bírt.

(A megkérdezett iskolai végzettsége)

Az általános iskola befejezése után a gazda Magyarországon tanult tovább, a Tiszavasvári Középiskola, Szakiskola és Kollégiumban mezőgazdasági gépszerelő szakon 1990 és 1994 között. Ismeretség révén adódott lehetősége a magyarországi továbbtanulásra.

(Tulajdon, a gazdálkodás módja)

A szülők a diktatúra ideje alatt korlátozva voltak a földhasználat terén. Ugyanakkor a megkérdezett beszámol arról, hogy még három településen is műveltek meg földet a saját településen található területek mellett, és az állatállományuk is jelentős volt. A 37 éves gazda a szüleitől kapott 2000-ben 4 hektár szántóföldet, emellett bérel is egy 70 áras területet. A szülők birtokában még van szántóföld, illetve 10 hektár kaszálóterületet művelnek közösen. A tulajdonukban lévő földterületen gabonaféléket, takarmánynövényt termelnek. A szóban forgó földterületek parcellákban vannak. A gazda elmondása szerint 4-5 hektáron ültettek krumplit, de veszteségesnek ítélték meg a termelését, ezért nem folytatták a krumplival való munkát. Jelenleg a gazda birtokol 6 szarvasmarhát, 4 borjút, 6 sertést – amiből 4 darabot eladásra szán – és 70 darab juhot. Két lovat is tartott, de a traktor és egyéb mezőgazdasági gépek beszerzése után fölöslegessé vált az igavonó állatok további tartása. 2000 előtt a szülőkkel közösen fenntartott gazdaságot igavonó állat segítségével, kézi munkával művelték meg, illetve egy falubeli ember segítségére támaszkodtak. „*Kaszálást azzal a kicsi géppel, volt a faluba egy idősebb ember, B. B. bácsi, s őt vittük örökké, mennyit kellett kaszált, s a többit, azt kézzel. Villa s gereblye, s azzal.*"A megkérdezett gazdasága gépesített, van a tulajdonában traktor, illetve a takarmány készítéséhez, szántóföld megműveléséhez szükséges eszközök. Csak olyan gépeket vásárolt meg, amelyek az ő gazdaságának a fenntartásához szükségesek. A gépek vásárlását úgy valósítja meg, hogy kigyűjti a pénzt, vagy akkor veszi meg, mikor nagyobb pénzösszeget kap. Az állatok elhelyezése problémát jelent a gazda számára, mivel említi, hogy a juhállomány egy részét más istállójában kénytelen elhelyezni télen. A gazdálkodással kapcsolatos munkákban leginkább a felesége segít, illetve a szülők, de a mezei munkák jelentős részét ő oldja meg a gépek segítségével. Alkalmazottjuk nincs.

(Kapcsolat a gazdálkodással, gondolkodásmód)

A 37 éves gazda már gyermekkorától részt vett a szülei mellett a gazdálkodási munkálatokban, így volt alkalma tapasztalatot szerezni e téren. 1997 és 1998 között katona volt, majd 2000-ben, mikor megnősült, hozzálátott saját gazdaságának a létrehozásához. Mivel nem akart állami munkahelyre menni, ezért elkezdett a szülőkkel közösen gazdálkodni. A magyarázatból, amit arról ad, hogy miért nem akart munkahelyre menni, leszűrhető, hogy számára a gazdálkodás a legfontosabb. Annak a gondolata fel sem merült benne, hogy ne gazdálkodjon. *„Ha elmentem volna*

állami munkára, akkor ezt nem lehetett volna folytatni. Akkor nem lett volna, ki segéljen. Ha elmensz munkába, akkor reggel elmensz, este hazajőssz, s akkor mán este, hiába, akkor mán nem lehet. Főleg nyáron. Kettőt egyszerre nem lehet csinálni. Úgyhogy inkább ezt választottam." Elmondása szerint a szülők nem befolyásolták a gazdálkodás melletti döntésben, inkább arra hivatkozik, hogy nem volt más választása, mivel nem voltak munkalehetőségek, így a gazdálkodásból szeretné fenntartani a családját. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy *„nagyjából úgy-e ebben is nőttem fel, s szeretem es"* és *„jobbnak láttam így, s így maradtam a gazdálkodásnál",* tehát követi a szülők példáját, illetve ragaszkodás is jelen van benne a gazdálkodás iránt.

A 2000-es évben szárazság volt, ezért olcsóbban hozzá lehetett férni az állatokhoz. Ezt használta ki ez a gazda, mikor megvette az első 10 juhot. Ezeket szaporítani kezdte, amint lehetősége adódott rá, elmondása szerint vett még 10 darabot. 4-5 év múlva már tudott eladni bárányokat is. Ugyanekkor kezdte beszerezni a mezőgazdasági munkálatokhoz szükséges gépeket is, először megvette a traktort, és néhány fontosabb eszközt, majd fokozatosan vette meg a többi gépet. A jövedelmét nem elköltötte, hanem befektette a gazdaság fejlesztésébe, bővítésébe. Úgy gondolja, hogy a gazdálkodás jövedelmező lehet, de csak vállalkozásként, nagy tételben, és kellő hozzáállással. *„S most még nagyobb tételbe kell ahhoz, hogy megérje, s hogy jobb, szóval több jövedelmed legyen ahhoz, hogy tudj, kényelmesebben tudjál élni, mert ide, ha nem állsz oda rendesen, tehát nem csinálod rendesen, akkor nem lesz se jövedelem, s nem, s akkor az állomány se olyan, hogy úgy csinálod ne, most csak azért, hogy legyen."* A gazdaság bővítését mindenképpen tervezi, ahhoz, hogy eldöntse, ezt milyen téren éri meg, több mindent kipróbált. A juhok tartásával kezdte, majd a krumpli termesztéshez is hozzálátott. Krumplit, mint már említettem nem szeretne termeszteni, és a juhállomány további bővítését sem tartja már jó befektetésnek, jelen pillanatban azt tervezi, hogy a szarvasmarha állományt bővíti, mert azt jövedelmezőbbnek tartja, arra hivatkozik, hogy „*inkább a tehénbe látom, hogy jobban megéri. Mert az minden hónapi pénz. Tehát a pénzlehetőség csak a tejből így most, s még ha borjúk vannak, na, borjúznak a tehenek, borjút adsz el. Gondolkodtam hús marhába es, de az, az egy hosszabb folyamat. Azt kell tartsad egy évig, hogy az pénz, hogy pénzt vegyél ki."*

Az interjúból kiderült, hogy a falubeliek visszajelzései nem egységesek azzal kapcsolatban, hogy a gazda kizárólag a gazdálkodásból próbál megélni. Ő ezt a helyzetet szelektív észleléssel oldotta fel, csak arra hallgat, aki az ő véleményét helyesli. Ezt támasztja alá az, ahogyan nyilatkozik. „*Vannak olyan visszajelzések, hogy „most minek kell ennyi?", „miért tartasz ennyit?", „fele es elég volna", igen, de kevesebből nem*

lehet akkor megélni. Eleinte voltak, na, hogy „menj el!", menjek el máshova dolgozni, s „hagyd abba!", s voltak, na, ilyen visszajelzések es. De volt olyan visszajelzés, amelyik, na, „csináljad, mert megéri!", „ne, én es csinálom!", s voltak ilyen visszajelzések es na. Én inkább az olyanra hallgattam, hogy csináljam, mert megéri."

A gazdálkodásnak az árnyoldalaival, nehézségeivel is tisztában van a gazda. Hangsúlyozza, hogy nehézkes a termények, állatok értékesítése, nem kap értük megfelelő árat, és vágóhíd nincs, ahol a megöregedett vagy beteg állatokat értékesíthetné. Az Európai Unió által biztosított terület alapú támogatást hasznosnak tartja, de sérelmezi, hogy nem akkor kapja kézhez, mikor szüksége lenne rá. Elmondása szerint „*a támogatásokot es úgy-e nem időbe adják, hogy akkor, mikor szükséged van, ne, mezőre menni kell ki, üzemanyagot meg kell venni, akkor volna, mert inde-unde meg kell venni az üzemanyagot, ha dolgozni akarok, akkor meg kell venni, hogy a földek ne maradjanak úgy, meg kell venni, s csinálni kell. De akkor nyomba, ha akkor adnák, akkor jobban esne, jobban haladnál, minden másabb volna. Így még 2012-re az államtól nem kaptunk még semmit se. Ezek amik, ha másképp volna, akkor a gazda es másképp állna."* Ugyanakkor azt is kiemeli, hogy a gazdálkodás kötöttséggel jár, nem úgy osztja be a munkát, ahogy éppen szeretné, ünnepnapokon is kell dolgoznia, és amíg nem tud felvenni egy alkalmazottat, addig a családjával nem tud elmenni kikapcsolódni, nyaralni.

(Jövedelemszerzés)

A gazda jövedelmét a gazdálkodásból nyeri, de kihasznál kívülről felkínálkozó lehetőségeket is. A gazdaságon belülről minden hónapban jövedelme származik a tej eladásából, amit a csíkszeredai tejfeldolgozó gyár csíkszentimrei tejcsarnokában értékesít. A juhokat nyáron pásztorra bízza, az onnan kapott sajtot otthon értékesíti. Ugyanakkor ad el bárányokat, öreg-, beteg juhokat, sertéseket, borjúkat is. Az állatokat kereskedőknek adja át. Kívülről származó jövedelemforrásként igénylte a terület alapú támogatást, amit fontosnak tart, mert ebből fedezi a föld megműveléséhez szükséges kiadásokat. Szintén külső jövedelemforrás a pályázatból nyert pénz, a gazda a 141-es beavatkozás keretében meghirdetett pályázatot vette igénybe, ami a félig önellátó gazdaságok támogatását, bővítését tűzte ki célul. Az általa elmondottakból arra következtettem, hogy nem azért akarja bővíteni a gazdaságát, mert az követelmény ahhoz, hogy a pénzt megkapja, amit a pályázat során elnyert, hanem ő már azelőtt eldöntötte, hogy bővíteni szeretné, több állatot tartani, a pályázat csak segítség számára ebben. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy elmondása szerint ő valóban a gazdaságba fektette be a kapott pénzösszeget, vagy gépet vásárolt belőle, vagy állatot. A pályázási lehetőségről első ízben a tömeg-

kommunikációs eszközökből értesült, majd az interperszonális kommunikációs csatornák által több információhoz jutott. A pályázati feltételeket, a kapcsolódó információkat az interjú során igen aprólékosan kifejtette, sok információt szerzett róla, és komolyan veszi a kritériumait. A gazdaság bővítését a pályázat során leszögezett mértékben mindenképp bővíti, azt mondja, hogy „*céget kellett nyitani, a pénzt a cég alapján utalják, s akkor csak erre kell fordítani. Hát erre es fordítottuk, gépet vettem, körkaszát, s akkor tehenet es vettem, drágák es most a tehenek, nagyon drágák."*

2. Eset

(Szülők foglalkozása)

A megkérdezett szülei munkába jártak, az édesapa raktáros volt, az édesanya a gyárba járt dolgozni. A gazda válaszából kitűnik, hogy csak kis léptékben-, maguknak gazdálkodtak, önellátásra termeltek, és az elsődleges a munkába járás volt a számukra, nem a gazdálkodás." *A szüleim munkába jártak. S gazdálkodással. Volt benne valamennyi, nem sok. Ők munkába jártak, ez csak ilyen mellék, kiegészítő."*

(A megkérdezett iskolai végzettsége)

A gazda elmondása szerint a 2-es számú ipari líceumba íratták be a szülei, majd szakiskolát végzett, amely során esztergályosnak tanult. A ebben a szakmában dolgozott is egy közeli gyárnál 1990-ig. 1990-ben felszámolódott a gyár, és a megkérdezett munka nélkül maradt, válaszút elé került.

(Tulajdon, a gazdálkodás módja)

Amikor a gazdálkodással kezdett foglalkozni, akkor a megkérdezett tulajdonában volt 1 hektár 80 ár szántóföld és 5 hektár kaszálóterület. Azóta a földterületek szempontjából bővítette a gazdaságát, jelenleg 13 hektár szántóterülettel, és 9 hektár kaszálóval rendelkezik. Bérel is földet, 4 hektár szántóföldet és 4 hektár kaszálót. A szántóterületen gabonaféléket termeszt, ugyanakkor említi, hogy nem tud eleget termeszteni az állatoknak ezen a földterületen, mindig kell vásárolnia is gabonát. A rendszerváltás után még egy évig dolgozott, majd 1991-ben elmondása szerint „*következett a baj. Kezdtem venni a borjúkot, s akkor én így gabalyodtam belé a gazdálkodásba. Aztán 6 borjú, s 10 borjúval, vettem azt, amit mi növeltünk most az utóbbi évekbe, általába 50-60 darabot."* Ez a gazda csak borjúkat tart, felvásárolja az állatokat, tartja, majd eladja. Annak függvényében dönti el, hogy meddig tartsa, hogy melyik súlyú állat ér éppen többet. „*Mindig, mindig vásároltam. Hát volt, közbe nagyon kevés tehén, ami nálam borjúzott, de aztán én általában veszem a borjút, így 100 kilós korába,*

s felnevelem, mikor milyen, az árnak függvényibe, vagy 300 kilósnak, vagy ha jobb ára van, akkor 500 kilósnak, mikor melyiknek jobb az ára, általába kilóba odaadjuk. Van, amelyiket csak 300 kilóig növeljük, van, amelyiket 500 kilóig növeljük. Függ az évtől, milyen év van, mikor mire van kereslet. S akkor addig növeljük." A gazda számára tehát ez az elsődleges gazdálkodási tevékenység, ebből próbál jövedelemhez jutni. Amikor elkezdte a gazdálkodást, állattartást, akkor még kézzel munkálták meg a földterületeket. Elmondása szerint 10 évig így dolgoztak, csak ekkor tudta megengedni magának, hogy az első gépet megvegye. Utána fokozatosan vett különböző, a munkálatokat megkönnyítő eszközöket. Mára van a birtokában traktor, valamint a takarmány készítéséhez- illetve a szántóföld megműveléséhez szükséges eszközöket is vásárolt. Ezekre úgy tett szert, hogy a jövedelmét a gazdaságba fektette be, takarékoskodott. A munkálatokban a kezdetektől fogva a mai napig a családtagok segítenek neki. Alkalmazottat nem munkáltat.

(Kapcsolat a gazdálkodással, gondolkodásmód)

Ez a 45 éves gazda a szülei oldalán már tapasztalatot szerezhetett a gazdálkodással kapcsolatban, de nem olyan mértékben, hogy az lehetett volna számára a mintaadó a saját gazdaság létrehozásakor. A szülők önellátásra termeltek, ezen gazda viszont túllépi azt a gazdaságméretet, ami az önellátást szolgálja csupán, jövedelemszerzésre rendezkedett be. Sajátosnak tekinthető a tevékenysége, olyasmibe kezdett, ami a községben nem jellemző. Még inkább újdonságnak számíthatott az ötlete 1991-ben, amikor belekezdett a borjúk felvásárlásába és nevelésébe, majd eladásába. Valószínűleg arra törekedett, hogy olyasmibe kezdjen bele, amit nem gyakorol más, és ez számára sikertörténetnek bizonyult. Évekig kizárólag ebből tartotta fenn magát. Elmondása szerint kellett felvásárlót keresnie az borjúknak, így került kapcsolatba egy csíkszeredai céggel. Elkezdte nekik eladni az állatait, majd felkérték, dolgozzon nekik és vásárolja fel a községben a borjúkat, „*mert nekik es szükség van állatokra, ajánlták is, aztán érdekelt volt mind a két fél, én is, ők is. Könnyebb így, ha benne vagy, könnyebb eladni a saját borjút is."* Ebből a kijelentésből arra következtettem, hogy elsősorban nem azért fogadta el a munkalehetőséget, hogy jövedelem kiegészítéshez jusson általa, hanem azért, hogy könnyebben tudja eladni a saját állatait, illetve, hogy több információhoz jusson arról, hogy meddig érdemes tartania az állatot.

Több fajta tevékenységbe belekezdett ez a gazda, tanulmányai elvégzése után munkába járt, előbb a gyárnál dolgozott, mint esztergályos 1990-ig. Az ő megfogalmazása szerint „*s akkor az első dolog az volt, hogy elmentem Magyarba szerencsét próbálni. Aztán ott vagy két hónapot lekínlódtam, s azzal jöttem haza."* Mindez után dol-

gozott egy másik munkahelyen egy évig, majd elkezdett borjúk vásárlásával foglalkozni. Eleinte kevés állatot vett, majd egyre többet tudott felvásárolni. Hosszabb időtartamon át nem neveli az állatokat, csak amíg eladja, és nem próbálta szaporítani, csak felvásárolni. A gazda úgy gondolja, hogy a gazdálkodásban van jövő, de csak akkor jövedelmező, ha nagy tételben dolgoznak vele, legyen az állattenyésztés, vagy éppen földművelés. Úgy gondolja, hogy régebb egy kisméretű családi gazdaság képes volt fedezni a háztartás szükségleteit, de ez ma már nem lehetséges „*mert úgy-e most nem lehet, mint ez előtt, hogy egy malacos koca, s egy fejős tehen eltartotta a családot. Azt mondom, hogy nem válik bé ez a mondás, hogy na, ha valaki gazdálkodáshoz akar fogni, hogy abból eltartsa a családját, azt 25 darabtól felfelé lehet megélni belőle."* A gazdákkal, akiktől felvásárol állatokat működőképes az együttműködése, elmondása szerint volt néha elégedetlen gazda, az többé nem neki adta el az állatát, de a többség a faluból nála értékesíti a borjút.

(Jövedelemszerzés)

A 45 éves gazda fő jövedelme a borjúkkal való kereskedésből származik. Emellett a munkahelye által is jut jövedelemhez fizetés formájában. A terület alapú támogatást kapja ugyan, de pályázni már nem volt hajlandó. Az általa elmondottakból arra következtettem, hogy nem idegenkedésről van szó a pályázással kapcsolatban, hanem nem talált olyan kiírást, amit érdemesnek tartott volna megpályázni. Ugyanakkor hozzátette, hogy „*most lehet, hogy 2014-től meglássuk milyen pályázási lehetőségek lesznek, akkor valamelyiket, lehet, hogy igénybe veszem, valamelyiket, megnézem a pályázási lehetőségeket, meglássuk, mit hoznak ki most, ezt még nem lehet tudni."* Elképzelhető, hogy pályázni fog, ha lesz olyan kiírás, ami megnyeri a tetszését, és érdemesnek találja az azzal való foglalkozást.

3. Eset

(Szülők foglalkozása)

A 42 éves gazda szülei gazdálkodtak, ugyanakkor munkahelyük is volt amellett. Az általuk működtetett gazdaság nem tekinthető nagyméretűnek, önellátásra termeltek. Elsődleges a munkahely fenntartása volt a számukra.

(A megkérdezett iskolai végzettsége)

A IX.-X. osztályt Csíkszeredában végezte erdészet szakon, de mivel az óralátogatás a részéről az elvárt óraszám alatt maradt, így a csíkszentmártoni tanintézmény mezőgépész szakán tanult tovább. Az érettségit nem sikerült megszereznie.

(Tulajdon, a gazdálkodás módja)

A gazda elmondása szerint a szülőkkel közösen fenntartott gazdaság bővítését 1990 után kezdték el, nyilván azért, mert akkor volt lehetőségük a szabad terjeszkedésre. Akkor 4-5 szarvasmarhát tartottak. A saját gazdaságát 2009-ben hozta létre, akkor rendelkezett 1 hektár 80 ár szántófölddel és 7 hektár kaszálóterülettel. Jelenleg tart 6 tehenet, 3 borjút, 4 juhot és 2 darab sertést. A jövedelmét nem föld-, vagy állatvásárlásba fektette be, hanem gépek beszerzésére fordította, így a földművelés és állattartás szempontjából egy vegyes gazdaságszerkezettel rendelkezik. Gépparkjában található két traktor, két kombájn, emellett minden olyan eszköz, amire szükség lehet a mezőgazdasági munkák során. Ez a gazda a géppark szempontjából a kiemelkedőek közé tartozik a községben. A különböző eszközök megvételében segítséget kapott a szüleitől, közelebbi rokonoktól, illetve a jövedelmét erre fordítja. Elmondása szerint vett is, cserélt is gépet, és így apránként kialakította a saját gépállományát.

(Kapcsolat a gazdálkodással, gondolkodásmód)

A 42 éves gazda már a szülők oldalán szerzett tapasztalatokat a gazdálkodással kapcsolatban, de ő másképp próbál haszonhoz jutni a gazdálkodásból, mint ők. Ez a gazda azt használja ki, hogy sokan gazdálkodnak, de a gépestés mértéke a kis családi, önellátó gazdaságokban alacsony. Ezen családok között sok a nyugdíjas, idős gazda, akinek már megterhelő az igavonó állattal, kézi munkával történő földművelés. Ebből kifolyólag van rá igényük, hogy valaki gépekkel munkálja meg a földjüket. Ezt támasztja alá az is, hogy olyan gépeket is megvásárolt, amit csak magának megvásárolni nem lett volna jövedelmező. Ilyen a kombájn, amit évente egyszer tud használni egy időszakban, utána nem veszi hasznát. A gazda tulajdonában lévő földek megmunkálása a háttérbe szorul mások földjeivel szemben, ha hívják, hogy dolgozzon, akkor az ő gazdaságát hagyja, és másnak megy dolgozni, hogy jövedelemhez jusson. Azt mondja, hogy vállal „*mindenfélit. Pityókaültetést, ültetünk, permetezést, s vetést, s aratást, s mindent. Mezőgazdaságba mindent, ami kell. Mindenfélit."* A gépekkel való munka mellett a szarvasmarhával is foglalkozik, a tejet a csíkszeredai tejfeldolgozó gyár csíkszentimrei tejcsarnokában értékesíti. Egyéb állatot csak a háztartás szükségleteihez mérten tart. Mindezek alapján elmondható, hogy ez a gazda arra törekedett, hogy mások gazdálkodáshoz való viszonyulását, földhöz való ragaszkodását a maga javára fordítsa. Mielőtt ebbe belekezdett volna, két munkahelyen is dolgozott, majd két évet gyermeknevelésen volt. Mikor a gyer-

mekneveléssel töltött két év letelt, már a 40 éves korhoz közeledett. Úgy gondolta, hogy már kevés az esélye annak, hogy talál egy új munkahelyet, illetve arra hivatkozott, hogy nem éri meg munkahelyre menni, mert keveset fizetnek, ingázni kell a munkahelyre, és még parancsol is neki valaki. Mindezek figyelembe vételével próbálta megtalálni a megfelelő megoldást. Abból, ahogy a gazdálkodásról, és erről a pénzkereseti módról beszél, jól érezhető, hogy a kilátástalan helyzet kényszerűsége vitte rá erre a foglalkozásra, a választási lehetőségek hiánya, nem az, hogy ezt szerette volna csinálni. A gazda számára ugyanakkor nagyon fontos a függetlenség. A gondolkodásmódjára a folyamatos költség-haszon számítás jellemző, folyamatosan figyeli, hogy mi éri meg neki, és ami nem hozza a várt eredményt, azt abbahagyja. Úgy gondolja, hogy a községben a gépesítés mértéke növekszik, ezért kevesebben hívják dolgozni. A gépek fenntartásának költségei is egyre nagyobbak, fontolgatja, hogy mit tegyen. Az állatok kapcsán is számol a költségekkel, nem hajlandó tartani tovább a szarvasmarhákat, ha az túl sokba fog kerülni neki. Az újdonságokkal kapcsolatban zárkózottnak mutatkozik, az Európai Uniós pályázati lehetőségek kapcsán tett nyilatkozata ezt támasztja alá. Hallott róla, de nem mer belevágni, holott mások példáján sem láthatott negatív tapasztalatokat ezzel kapcsolatban. *„A nyakamot nem teszem a járomba, saját magamot elég, ha nyomorítom. Ez úgy jön ki, hogy más ne piszkáljon, hanem magamot én eleget piszkálom. Hát igen, pályázattal nem tudom… Nem merek abba én. Volt, hogy küldtek papírt, hogy kéne csinálni, s volt lehetőség es, lett volna. Meg es csinálták volna, csak nem mertem belémenni. Hát nem, mert belé kell abba minden gépet fektetni, s akkor aztán egyet fordul a kocka, s aztán megmondják az enyém minden. S így pedig nem eppe annyira mejen na, vagy mit tudom."* Szerepet játszhat ebben a döntésben a függetlenség előtérbe helyezése. Úgy tűnik, ennek a gazdának ez nagyon fontos, értékes. A munkákban, amik a gazdálkodás, állattartás kapcsán felmerülnek, a családtagok segítenek neki, leginkább a felesége és a szülei.

(Jövedelemszerzés)

A gazda jövedelme a munkából származik, amit másoknak végez el. Emellett minden hónapban van bevétele a tejből, amit elad. Ha születik, akkor a borjúkat is el szokta adni, nem tartja meg, mert mostanra végképp letett a gazdaságbővítés gondolatáról. A terület alapú támogatást igényelte, egyéb bevételi forrása nincs. A szülei támogatják, ha szükséges.